

6.2.2014

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 Valtioneuvosto
lukiontuntijako@minedu.fi

Viite: Lausuntopyyntö OKM/85/040 /2012

Tulevaisuuden lukio

Valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:14

Näkövammaisten Keskusliitto ry kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta lausua lukiokoulutuksen valtakunnallisia tavoitteita ja tuntijakoa käsitelleen työryhmän ehdotuksesta.

Lukiokoulutukseen hakeutuminen

Lukio on tärkeä osa suomalaista koulutusjärjestelmää tarjotessaan yleissivistystä ja kehittäessään opiskelijoiden valmiuksia jatko-opintoihin. Monille näkövammaisille jatkokoulutusmahdollisuudet korkea-asteella ovat laajemmat kuin toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Tämän vuoksi on perusteltua rohkaista heitä hakeutumaan nykyistä aktiivisemmin lukioon.

Näkövammaisten Keskusliiton ylläpitämä näkövammarekisteri on yksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) valtakunnallisista henkilörekistereistä. Näkövammarekisterin näkövammaisten ihmisten sosiaalista asemaa kuvaavat tilastot osoittavat, että näkövammaisten koulutusaste ja työllisyys ovat koko väestön tasoa alempia ja ovat yhä heikkenemässä. Tilastollisesti heikennykset ovat merkittäviä. Esimerkiksi vuonna 2010 rekisteröidyistä 15-64 -vuotiaista näkövammaisista keskiasteen tutkinto oli 55,4 %:lla ja korkea-asteen tutkinto 5,5 %:lla. Vuonna 2005 vastaavat osuudet olivat 42,6 % ja 16,8 %. Koko väestön työikäisissä keskiasteen tutkinto oli vuonna 2010 43,7 %:lla ja korkea-asteentutkinto 30,3 %:lla. Vuonna 2005 vastaavat osuudet olivat 42,8 % ja 28,2 %.

Näkövammaisten korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuudessa on palattu vuoden 1988 tasolle, jolloin osuus oli 5 %. Suuntaus on huolestuttava, sillä tilastollisesti on nähtävissä näkövammaisten koulutustason selkeä yhteys työllistymiseen. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneista täysin tai osittain työelämässä oli vuonna 2010 70 %, keskiasteen tutkinnon suorittaneista 51 % ja pe-

rusasteen varassa olevista 24 %. Täystyöllisillä tarkoitetaan kokoaikatyötä tekeviä ja osittain työllisillä eläkkeellä olevia, joilla on eläkkeen lisäksi hieman työ- tai yritystuloja.

Lukiokoulutuksen tavoitteet

Lukiokoulutuksen uudistamisen tavoitteena on yleissivistyksen vahvistaminen. Näkövammaisten Keskusliitto on tyytyväinen siihen, että ehdotuksessa korostuvat opiskelijan jatko-opinto-, työelämä- ja yhteiskuntavalmiudet sekä elinikäisen oppimisen valmiudet. Se on kuitenkin huolestunut niiden toteutumisesta käytännössä. Näkövammaisten kohdalla lukion tarjoama yleissivistys on tärkeä pohja tuleville opinnoille ja työllistymiselle. Näkövammaiset ovat tiedonsaannin kannalta haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä, jolloin on erityisen tärkeää, että he saavat koulutuksen kautta kattavan yleissivistyksen ja perustiedot eri oppiaineista.

Ehdotus lukiokoulutuksen tavoitteita ja tuntijakoa koskevaksi valtioneuvoston asetuksiksi

Opiskeluympäristöt ja toimintakulttuuri 5 §

Ehdotuksen mukaan pykälässä säädettäisiin opiskeluympäristöstä ja toimintakulttuurista. Lukio-opinnoissa tulisi hyödyntää monipuolisesti opiskeluympäristöjä, jotka lisäisivät työelämän, jatko-opintojen sekä tieto- ja viestintäteknologian tuntemusta. Opiskeluympäristöjen tulisi olla mm. pedagogisesti ja toiminnallisesti tarkoituksenmukaisia.

Näkövammaisten Keskusliitto esittää, että käsitteiden rinnalle lisätään esteettömyys, saavutettavuus ja käytettävyys. On välttämätöntä, että opiskeluympäristöt ovat kaikkien saavutettavissa, sillä ilman tätä näkövammaisten opiskelijoiden yhdenvertaiset opiskelumahdollisuudet eivät toteudu.

Aikuisopiskelijoille annettava lukiokoulutus 6 §

Pykälässä säädettäisiin aikuisopiskelijoille annettavasta lukiokoulutuksesta. Opetusministeriön asetuksen (856/2006) 4 §:n 2 momentin mukaan alle 18-vuotias hakija saadaan ottaa aikuisille tarkoitettuun koulutukseen hakijaan liittyvästä erityisestä syystä. Tällainen syy on esim. terveydellinen syy. Aikuisille tarkoitettuun opetukseen osallistuvan alle 18-vuotiaana opintonsa aloittaneen opiskelijan on osallistuttava liikunnan ja terveystiedon sekä taito- ja taideaineiden opetukseen.

Näkövammaisten Keskusliitto kannattaa ehdotusta. Se mahdollistaa lukio-opiskelun sellaisille näkövammaisille nuorille, joiden opinnot ovat vaarassa keskeytyä tai pidentyä esim. näkötilanteessa tapahtuneen merkittävän muutoksen tai lukioiässä tapahtuneen näkövammautumisen vuoksi.

Maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen tavoitteet 7 §

Pykälässä säädettäisiin maahanmuuttajille ja muille vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen tavoitteista. Valmistavan kou-

lutuksen tavoitteena olisi mm. antaa opiskelijalle tarvittavat valmiudet suomen tai ruotsin kielessä sekä muut tarvittavat valmiudet lukiokoulutukseen siirtymistä varten.

Lukiokoulutukseen valmistava koulutus voi mahdollistaa nykyistä helpommin näkövammaisten maahanmuuttajien tai muiden vieraskielisten nuorten hakeutumisen lukioon. Jotta tämä toteutuu, koulutus on järjestettävä siten, että näkövammaisen opiskelija voi osallistua siihen yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Ehdotetut tuntijakomallit 8 § ja 9 §

Lukio-opinnot ehdotetaan jaettavaksi pakollisiin kursseihin, syventäviin valtakunnallisiin kursseihin sekä syventäviin ja soveltaviin koulutuksen järjestäjän kursseihin. Oppimäärän laajuus säilyisi kolmena vuotena ja vähintään 75 kurssina. Tarvittaessa lukion voisi suorittaa myös 3,5 tai 4 vuodessa. Lukion oppimäärän laajuuden säilyminen ennallaan on kannatettavaa. Lisäksi on tärkeää, että lukion voi halutessaan suorittaa myös 3,5-4 vuodessa. Osalle näkövammaisista pidempi opiskelu-aika on tarkoituksenmukainen, sillä näkövammaisen vuoksi opiskelutehtäviin ym. opiskeluun liittyvään kuluu enemmän aikaa. Näkövamma voi esim. hidastaa tiedonhakua ja lukunopeutta.

Kun katsotaan asetusluonnoksessa asetettuja tavoitteita ja halutaan laajentaa valinnaisuutta, parhaana vaihtoehtona on pidettävä mallia B. Näkövammaisten Keskusliitto näkee siinä kuitenkin riskejä, jotka poistuisivat yhdistämällä mallien B ja C hyviä puolia.

Vaihtoehdossa B opiskelijan valinnaisuuden rakenne muuttuisi merkittävästi nykyisen lukion valinnaisuudesta. Mallissa osa nykyisen lukion pakollisista oppiaineista ja niiden kursseista muuttuisi valinnaisiksi, mikä lisäisi opiskelijan mahdollisuutta keskittyä valitsemiensa oppiaineiden opiskeluun. Valinnaisuuden lisäys koskisi luonnontieteellisen-, humanistisen-, yhteiskunta- ja katsomuksellisten oppiaineiden sekä taideaineiden opintoja. Malli kuitenkin mahdollistaisi opiskelijalle kaikkien oppiaineiden opiskelun lähes nykyisen tuntirakenteen mukaisesti, mikäli opiskelija niin valitsee.

Vaihtoehdossa C luonnontieteellisten, humanististen, yhteiskunnallisten ja katsomuksellisten opintojen kurssija olisi kaikissa aineissa pakollisina opintoina yksi. Vaihtoehdossa B on luonnontieteellisissä aineissa yksi yhteinen kurssi ja yksi terveystiedon kurssi sekä humanistisissa, yhteiskunnallisissa ja katsomuksellisissa aineissa yksityinen kurssi ja yksi uskonon/elämänkatsomustiedon kurssi. Muista aineista opiskelija voi valita kurssija kiinnostuksensa mukaan. Näkövammaisten opiskelijoiden yleissivistyksen turvaamiseksi Näkövammaisten Keskusliitto esittää, että ainakin historiasta ja yhteiskuntaopista tai biologiasta ja maantiedosta olisi suoritettava yksi pakollinen kurssi. Vaihtoehtoisesti opintojen ohjauksella on huolehdittava, että opiskelija suorittaa yleissivistyksen kannalta riittävän määrän opintoja näistä aineista. Ne ovat perusta, jolle opiskelijat rakentavat tulevaisuuttaan. Vaarana on, että opiskelijat jättävät valitsematta itselleen epämieluisia tai vaikeina pitämiään aineita, jolloin tietopohja jossain aineessa jää vaarallisen heikoksi.

Liikuntaa ehdotetaan lisättäväksi pakollisena yhden kurssin verran. Ehdotus on kannatettava. Liikunnan opetuksessa on huolehdittava näkövammaisten

opiskelijoiden tosiasiallisesta mahdollisuudesta osallistua opetukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa. Oppitunneilla, joilla tehdään asioita, joihin näkövammaisen opiskelija ei voi osallistua (esim. pallopelit), hänelle on järjestettävä vaihtoehtoisia liikuntaa. Vaihtoehtoisen liikunnan suunnittelun järjestämisen vastuun on oltava opettajalla.

Opinto-ohjausta ehdotetaan lisättäväksi pakollisina opintoina yhden kurssin verran. Lisäyksen tavoitteena olisi ohjauksen yksilöllistäminen opiskelijoiden ohjauksellisia tarpeita vastaavaksi. Opinnot painottuisivat opiskelijan jatko-opintosuunnitelman laatimiseen osana lukion opiskelusuunnitelmaa. Ehdotus on kannatettava. Näkövammaisten Keskusliitto edellyttää, että tavoite toteutuu myös näkövammaisten opiskelijoiden kohdalla. Heillä on oltava yhdenvertainen oikeus ammattitaitoiseen ja tarpeitaan vastaavaan ohjaukseen ja neuvontaan jatkokoulutusta suunnitellessaan. Vastuuta ei saa jättää nuoren ja hänen perheensä harteille. Tällä hetkellä näkövammaisten kokemukset opinto-ohjauksesta ovat vaihtelevia. Osa on saanut tarpeitaan vastaavaa ohjausta ja osan kohdalla näkövammasta on tullut opinto-ohjaajalle ylitsepääsemätön este, jolloin opiskelija on jäänyt yksin tulevaisuuden suunnittelunsa kanssa.

Tieto- ja viestintätekniikka ja sähköiset palvelut

Tieto- ja viestintätekniikan ja sähköisten palvelujen käytössä on alusta alkaen varmistettava esteettömyyden ja käytettävyyden periaatteiden toteutuminen. Siitä on huolehdittava myös erilaisten visuaalisten oppimateriaalien käytössä. Tämä koskee mm. sähköisiä oppimisympäristöjä ja oppimateriaaleja. Ellei esteettömyyttä ja käytettävyyttä oteta toteutusvaiheessa vakavasti, näkövammaisten lukiolaisten mahdollisuudet lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen ovat vakavasti uhattuina.

Lausunnon keskeinen sisältö

Näkövammaisten Keskusliitto on tyytyväinen siihen, että ehdotuksessa korostuvat opiskelijan jatko-opinto-, työelämä- ja yhteiskuntavalmiudet sekä elinikäisen oppimisen valmiudet. Se on kuitenkin huolestunut niiden toteutumisesta käytännössä. Näkövammaisten kohdalla lukion tarjoama yleissivistys on tärkeä pohja tuleville opinnoille ja työllistymiselle. Näkövammaiset ovat tiedonsaannin kannalta haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä, jolloin on erityisen tärkeää, että he saavat koulutuksen kautta kattavan yleissivistyksen ja perustiedot eri oppiaineista.

Näkövammaisten Keskusliitto esittää, että opiskeluympäristöjä ja toimintakulttuuria koskevaan 5 §:ään lisätään esteettömyyden, saavutettavuuden ja käytettävyyden käsitteet. On välttämätöntä, että opiskeluympäristöt ovat kaikkien saavutettavissa, sillä ilman tätä näkövammaisten opiskelijoiden yhdenvertaiset opiskelumahdollisuudet eivät toteudu.

Lukion oppimäärän säilyminen nykyisen laajuisena on kannatettavaa. Lisäksi on tärkeää, että lukion voi halutessaan suorittaa myös 3,5-4 vuodessa. Osalle näkövammaisista pidempi opiskelu-aika on tarkoituksenmukainen, sillä näkövammaisen vuoksi opiskelutehtäviin ym. opiskeluun liittyvään voi kulua enemmän aikaa.

Parhaana vaihtoehtona Näkövammaisten Keskusliitto pitää mallia B. Siinä on kuitenkin uhkia, jotka poistuisivat liittämällä siihen joitain elementtejä mallista C. Näkövammaisten opiskelijoiden yleissivistyksen turvaamiseksi Näkövammaisten Keskusliitto esittää, että ainakin historiasta ja yhteiskuntaopista tai biologiasta ja maantiedosta olisi suoritettava yksi pakollinen kurssi. Vaihtoehtoisesti opintojen ohjauksella on huolehdittava, että opiskelija suorittaa yleissivistyksen kannalta riittävän määrän opintoja näistä aineista.

Opinto-ohjauksen ja liikunnan pakollisen kurssin lisääminen on kannatettavaa. On kuitenkin varmistettava, että näkövammaisen opiskelija voi tosiasiasa osallistua liikunnan opetukseen. Opinto-ohjauksessa on varmistettava, että näkövammaisen opiskelija saa ammatitaitoista ja tarpeitaan vastaavaa ohjausta, eikä häntä jätetä yksin tulevaisuuden suunnittelun kanssa.

Lisätietoja

koulutuspoliittinen suunnittelija Sari Kokko, 050 401 5802, sari.kokko@nkl.fi

Jukka Tahvanainen
toimitusjohtaja

Merja Heikkonen
järjestöjohtaja